നിരാകരണപത്രം

(Disclaimer)

പ്രാദേശികഭാഷയിൽ വിവർത്തനം ചെയ്ത വിധിന്യായം നിർമിത ബുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത വിവർത്തന ഉപകരണത്തിൻറെ സഹായത്തോടെ കേരള ഹൈക്കോടതിയിലെ ഐ.റ്റി. ഡയറക്ടറേറ്റ് സാധൂകരിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. എന്നിരുന്നാലും, ഇതിൻറെ ഉള്ളടക്കത്തിൽ ആശയപരമായോ സാംഗത്യപരമായോ വ്യാകരണപരമായോ ആഖ്യാനപരമായോ തെറ്റുകൾകടന്നു കൂടാൻ സാധ്യതയുള്ളതാണ്. ഈ തർജ്ജമ കേവലം വ്യവഹാരകക്ഷികളുടെയും പൊതുജനങ്ങളുടെയും പൊതുവായ അറിവിലേക്ക് ഉപയോഗപ്പെടുത്തുവാൻവേണ്ടി മാത്രം ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതുമാണ്. ഔദ്യോഗികവും പ്രായോഗികവുമായ എല്ലാ ആവശ്യങ്ങൾക്കും വിധി നിർവ്വഹണ നടപ്പാക്കലുകൾക്കും പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തിൻറെ ഇംഗ്ലീഷ് പതിപ്പ് ആധികാരികവും അന്തിമവും ആയിരിക്കും.

M/S ഐകോം ടെലി ലിമിറ്റഡ്

v.

പഞ്ചാബ് സ്റ്റേറ്റ് വാട്ടർ സപ്ലൈ & സെവെറേജ് ബോർഡും മറ്റൊരാളും

(സിവിൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 2713/2019)

മാർച്ച് 11, 2019

[ജസ്റ്റിസ് ആർ . എഫ് . നരിമാൻ, ജസ്റ്റിസ് വിനീത് ശരൺ]

ആർബിട്രേഷൻ:

ആർബിട്രേഷൻ കരാർ - വാണിജ്യ കരാറുകളിലെ ടെൻഡർ നോട്ടീസിലുള്ള ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥ - മുൻകൂർ കെട്ടിവയ്ക്കൽ നിബന്ധന - ആർബിട്രേഷൻ ആവശ്യപ്പെടുന്ന കക്ഷി, താൻ അവകാശപ്പെടുന്ന തുകയുടെ 10% "ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ" (മുൻകൂർ നിക്ഷേപം) ആയി നൽകണമെന്ന വ്യവസ്ഥ ഏകപക്ഷീയവും വിവേചനപരവും ഭരണഘടന അനുച്ഛേദം 14 പ്രകാരം വിരുദ്ധവുമാണോ? - വിധിച്ചു: 10% തുക മുൻകൂറായി കെട്ടിവയ്ക്കണമെന്ന നിബന്ധന, ബദൽ തർക്ക പരിഹാര മാർഗ്ഗമായ ആർബിട്രേഷൻ സ്വീകരിക്കുന്നതിൽ നിന്നും കക്ഷികളെ പിന്തിരിപ്പിക്കും. കോടതികളിലെ കേസുകളുടെ ബാഹുല്യം ഒഴിവാക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തിന് ഇത് വിരുദ്ധമാണ്. മാത്രമല്ല, ഇത് ആർബിട്രേഷൻ നടപടികളെ ഫലപ്രദമല്ലാത്തതും ചെലവേറിയതുമാക്കി മാറ്റും - അതിനാൽ, ഈ മുൻകൂർ കെട്ടിവയ്ക്കൽ വ്യവസ്ഥ റദ്ദാക്കുന്നു - ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടന - അനുച്ഛേദം 14.

അപ്പീൽ അനുവദിച്ചുകൊണ്ട് ഈ കോടതി

വിധിച്ചു : 1.1 ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥ പ്രകാരം നടപടികൾ ആരംഭിക്കുന്നതിന് ഒരു കക്ഷി 10% തുക "ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ" (മുൻകൂർ നിക്ഷേപം) ആയി നൽകണമെന്ന നിബന്ധന, നിസ്സാരമായ അവകാശവാദങ്ങൾ ഒഴിവാക്കുന്നതിന് വേണ്ടിയാണെന്നാണ് പറയപ്പെടുന്നത്. ടെൻഡർ നോട്ടീസിലെ 25 (xv) വകുപ്പ് പ്രകാരം, ആർബിട്രേഷൻ എന്നത് ഒരു ബദൽ തർക്ക പരിഹാര മാർഗ്ഗമായി കണക്കാക്കപ്പെടുന്നുവെന്നും, കക്ഷികൾക്കിടയിലുള്ള തർക്കങ്ങൾ ആർബിട്രേഷൻ പരിധിയിൽ വരികയാണെങ്കിൽ

സിവിൽ കോടതിയെ സമീപിക്കാനുള്ള അവസരം ഒഴിവാക്കപ്പെടുന്നുവെന്നും വ്യക്തമാണ്. 25 (viii) ഖണ്ഡം അപ്പീൽ വാദിക്കും രണ്ടാം എതിർകക്ഷിക്കും ഒരുപോലെ ബാധകമായതിനാൽ അത് വിവേചനപരമാണെന്ന് പറയാനാവില്ല. എങ്കിലും, 'ഏകപക്ഷീയമായ/യുക്തിരഹിതമായ നിലപാട്' എന്നത് ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദത്തിന്റെ വ്യത്യസ്തവും വേറിട്ടുനിൽക്കുന്നതുമായ ഒരു ഘടകമാണ്. നിസ്സാരമായതോ അടിസ്ഥാനരഹിതമായതോ ആയ ഒരു അവകാശവാദം കനത്ത പിഴയോട് കൂടി തള്ളിക്കളയാവുന്നതാണ്. അതിനാൽ, ആർബിട്രേറ്റർക്ക് മുമ്പാകെ വിജയിക്കുന്ന കക്ഷിക്ക് എപ്പോഴും ഈ തത്വം ഉന്നയിക്കാവുന്നതാണ്. കൂടാതെ, ഒരു അവകാശവാദം നിസ്സാരമാണെന്ന് കണ്ടാൽ ആർബിട്രേറ്റർക്ക് കനത്ത പിഴ ചുമത്തിക്കൊണ്ട് അത് തള്ളിക്കളയാനും സാധിക്കും. [ഖണ്ഡികകൾ 7, 8, 17, 20, 21][988-H; 989-B; 995-B-C; 996-C]

1.2 ആവശ്യപ്പെടുന്ന തുകയുടെ 10% "ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ" (മുൻകൂർ നിക്ഷേപം) ആയി നൽകണമെന്ന വ്യവസ്ഥ പലപ്പോഴും വലിയൊരു തുകയായി വരാം. നിസ്സാരമായ അവകാശവാദങ്ങൾ നൽകുന്നത് തടയുക എന്നതുമായി ഇതിന് നേരിട്ട് യാതൊരു ബന്ധവുമില്ല എന്നത് വ്യക്തമാണ്. കാരണം, തുടക്കത്തിൽ തന്നെ വരുന്ന എല്ലാ അവകാശവാദങ്ങൾക്കും (അവ നിസ്സാരമാണെങ്കിലും അല്ലെങ്കിലും) ഈ വ്യവസ്ഥ ബാധകമാണ്. ആർബിട്രേഷൻ ആവശ്യപ്പെടുന്ന കക്ഷിയുടെ അവകാശവാദം നിസ്സാരമാണോ എന്ന് തീരുമാനിക്കുന്നതിന് മുൻപ് തന്നെ ഈ 10% നിക്ഷേപം നടത്തേണ്ടതുണ്ട്. ഇത്തരമൊരു വ്യവസ്ഥ ഏകപക്ഷീയമാണെന്നും, നീതിരഹിതവും അന്യായവുമാണെന്നും, സാമാന്യബുദ്ധിയുള്ള ഒരാളും ഇത് സമ്മതിക്കില്ലെന്നും തീരുമാനിക്കുന്നതിൽ ഈ കാര്യം പ്രധാനമാണ്. യഥാർത്ഥത്തിൽ, ഒരു അവകാശവാദം തള്ളിക്കളഞ്ഞേക്കാം, എന്നാൽ അത് നിസ്സാരമാകണമെന്നില്ല. മൂന്ന് ആർബിട്രേറ്റർമാരെ നിയമിക്കുമ്പോൾ ഭൂരിപക്ഷ വിധിയും ന്യൂനപക്ഷ വിധിയും ഉണ്ടാകാറുണ്ട് എന്നത് ഇതിന് തെളിവാണ്. ഇതിൽ നിന്ന് വ്യക്തമാകുന്നത്, ഒരു വിഷയത്തിൽ വിശ്വസനീയമായ രണ്ട് അഭിപ്രായങ്ങൾ ഉണ്ടാകാമെന്നും, കേസ് തള്ളുന്നതോ അനുവദിക്കുന്നതോ അതിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങൾ നോക്കിയാണെന്നും, അല്ലാതെ അത് നിസ്സാരമായതുകൊണ്ടല്ല എന്നുമാണ്. കൂടാതെ, ഒരു അവകാശവാദം ന്യായവും ശരിയുമാണെന്ന് കണ്ടെത്തിയാൽ പോലും, കെട്ടിവച്ച തുക വിജയിച്ച കക്ഷിക്ക് തിരികെ ലഭിക്കണമെന്നില്ല. ഉദാഹരണത്തിന്, ഒരു കരാർ റദ്ദാക്കിയത് നിയമവിരുദ്ധമാണെന്ന് കാണിച്ച് അതിനുള്ള നഷ്ടപരിഹാരത്തിനായി നൽകിയ ഒരു കേസ് എടുക്കാം. കേസ് വിജയിക്കുകയും കരാർ റദ്ദാക്കിയത് നിയമവിരുദ്ധമാണെന്ന് വിധിക്കുകയും ചെയ്യുവെന്നിരിക്കട്ടെ. എന്നാൽ, ഒരു

കോടി രൂപ നഷ്ടപരിഹാരം ചോദിച്ചതിൽ പത്ത് ലക്ഷം രൂപ മാത്രമാണ് ആർബിട്രേറ്റർ അനുവദിക്കുന്നതെങ്കിൽ, കെട്ടിവച്ച തുകയുടെ പത്തിലൊന്ന് മാത്രമേ വിജയിച്ച കക്ഷിക്ക് തിരികെ ലഭിക്കുകയുള്ളൂ. ഇവിടെ ആർബിട്രേഷനിൽ പരാജയപ്പെട്ട കക്ഷിക്ക്, തങ്ങൾക്കെതിരെ വിധിയുണ്ടായിട്ടും, കെട്ടിവച്ച തുകയുടെ പത്തിൽ ഒമ്പത് ഭാഗവും കണ്ടുകെട്ടാൻ സാധിക്കുന്നു. ഇത് ഈ വ്യവസ്ഥയെ പൂർണ്ണമായും ഏകപക്ഷീയമാക്കുന്നു. ഇത് അമിതവും ആനുപാതികമല്ലാത്തതും മാത്രമല്ല, ആർബിട്രേഷനിൽ പരാജയപ്പെട്ട കക്ഷിക്ക്, ചോദിച്ച തുകയിൽ എത്ര കുറവാണോ അനുവദിച്ചത് അതിനാനുപാതികമായി നിക്ഷേപം കണ്ടുകെട്ടാൻ അവസരം നൽകുന്നത് തികച്ചും അനീതിയുമാണ്. [ഖണ്ഡിക 23][996-H; 997-A-E]

1.3 കോടതികളിലെ കേസുകളുടെ ആധിക്യവും വ്യവഹാരങ്ങൾക്കുള്ള വലിയ ചെലവും പരിഗണിക്കുമ്പോൾ, ആർബിട്രേഷൻ എന്നത് പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കപ്പെടേണ്ട വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു ബദൽ തർക്ക പരിഹാര മാർഗ്ഗമാണ്. മുൻകൂർ തുക നിക്ഷേപിക്കണമെന്ന ഏതൊരു നിബന്ധനയും ഈ പ്രക്രിയയ്ക്ക് തടസ്സമായി മാറും. കൂടാതെ, ഒരു വലിയ അവകാശവാദത്തിന്റെ 10% എന്നത് പലപ്പോഴും ഒരു സിവിൽ കോടതിയിൽ കേസ് ഫയൽ ചെയ്യുന്നതിന് ആവശ്യമായ കോർട്ട് ഫീസിനേക്കാൾ കൂടുതലായിരിക്കുമെന്ന് മനസ്സിലാക്കാവുന്നതേയുള്ളൂ. 10% മുൻകൂർ നിക്ഷേപം വേണമെന്ന നിബന്ധനയിലൂടെ ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ തുടങ്ങുന്നതിൽ നിന്ന് ഒരു കക്ഷിയെ തടയുന്നത് ആർബിട്രേഷനെ നിരുത്സാഹപ്പെടുത്തും. ഇത് കോടതികളിലെ കേസുകളുടെ ബാഹുല്യം കുറയ്ക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തിന് വിരുദ്ധമാണ്. കൂടാതെ, ഇത് ആർബിട്രേഷൻ നടപടികളെ ഫലപ്രദമല്ലാത്തതും ചെലവേറിയതുമാക്കി മാറ്റുകയും ചെയ്യും. അതിനാൽ, ടെൻഡർ നോട്ടീസിലെ 25(viii) ഖണ്ഡം റദ്ദാക്കുന്നു. ഹൈക്കോടതി വിധിന്യായം റദ്ദാക്കിയിരിക്കുന്നു. [ഖണ്ഡികകൾ 24, 27, 28][997-F, G; 999-D, E]

സെൻട്രൽ ഇൻലാൻഡ് വാട്ടർ ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ V ബ്രോജോ നാഥ് ഗാംഗുലി, **(1986) 3 എസ്. സി. സി 156: [1986] 2 എസ്സിആർ 278-വേർതിരിച്ചിരിക്കുന്നു.**

ഡയറക്ടറേറ്റ് ഓഫ് എജ്യുക്കേഷൻ V. എഡ്കോംപ് ഡാറ്റമാറ്റിക്സ് ലിമിറ്റഡ്, **(2004) 4 എസ്. സി. സി 19: [2004] 2 എസ് സി ആർ 1010;** ഗ്ലോബൽ എനർജി ലിമിറ്റഡ് v. അദാനി എക്സ്പോർട്സ് ലിമിറ്റഡ്, **(2005) 4 എസ്. സി. സി 435: [2005] 3 SCR 1108;** S.K. ജെയിൻ V. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ഹരിയാന, **(2009) 4 എസ്. സി. സി 357: [2009] 2 എസ് സി ആർ 1080;** എബിഎൽ ഇന്റർനാഷണൽ ലിമിറ്റഡ് V. എക്സ്പോർട്ട് ക്രെഡിറ്റ് ഗ്യാരണ്ടി കോർപ്പറേഷൻ

ഓഫ് ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ്, **(2004) 3 SCC 553;** A.L. കൽറ V. ദി പ്രോജക്ട് & എക്യുപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ്, **[1984] 3 എസ്. സി. ആർ 646;** ജ്ഞാനദേവ് സബാജി നായിക് V. പ്രദ്ന്യ പ്രകാശ് ഖാഡേക്കർ, **(2017) 5 എസ്. സി. സി 496: [2017] 2 എസ് സി ആർ 95;** ജനറൽ മോട്ടോഴ്സ് (ഐ) (പി) ലിമിറ്റഡ് V. അശോക് റാംനിക് ലാൽ തോലത്ത്, **(2015) 1 എസ്. സി. സി 429: [2014] 11 എസ്. സി. ആർ 16;** സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ജെ & കെ V. ദേവ് ദത്ത് പണ്ഡിറ്റ്, **(1999) 7 എസ്. സി. സി 339: [1999] 2 സപ്ലിമെന്റുകൾ. എസ് സി ആർ 1;** സെൻട്രോട്രേഡ് മിനറൽസ് & മെറ്റൽ ഇൻക്. V. ഹിന്ദുസ്ഥാൻ കോപ്പർ ലിമിറ്റഡ്, **(2017) 2 എസ്. സി. സി 228: [2016] 9 എസ് സി ആർ 83;** യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ V. വരിന്ദേര കൺസ്ട്രക്ഷൻസ് ലിമിറ്റഡ്, **(2018) 7 എസ്. സി. സി 794: [2018] 5 എസ് സി ആർ 587– പരാമർശിച്ചിട്ടുണ്ട്.**

കേസ് നിയമ പരാമർശം

[1986] 2 എസ്. സി. ആർ 278 വേർതിരിച്ച ഖണ്ഡിക 5

[2004] 2 എസ് സി ആർ 1010	**ഖണ്ഡിക 9**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[2005] 3 എസ് സി ആർ 1108	**ഖണ്ഡിക 10**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[2009] 2 എസ് സി ആർ 1080	**ഖണ്ഡിക 12**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
(2004) 3 എസ്. സി. സി 553	**ഖണ്ഡിക 15**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[1984] 3 S.C.R. 646	**ഖണ്ഡിക 17**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[2017] 2 എസ് സി ആർ 95	**ഖണ്ഡിക 20**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[2014] 11 എസ്. സി. ആർ 16	**ഖണ്ഡിക 22**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[1999] 2 സപ്ലിമെന്റ്. എസ് സി ആർ 1	**ഖണ്ഡിക 24**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[2016] 9 എസ് സി ആർ 83	**ഖണ്ഡിക 25**	**പരാമർശിക്കുന്നു**
[2018] 5 എസ്. സി. ആർ 587	**ഖണ്ഡിക 26**	**പരാമർശിക്കുന്നു**

സിവിൽ അപ്പീൽ അധികാരിത: സിവിൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 2713 / 2019.

ചണ്ഡീഗഢിലെ പഞ്ചാബ് - ഹരിയാന ഹൈക്കോടതിയുടെ 09.05.2017-ലെ വിധിന്യായത്തിനും ഉത്തരവിനും (CWP നമ്പർ 4882 / 2017) എതിരെയുള്ള അപ്പീൽ.

അപ്പീൽ കക്ഷിക്കുവേണ്ടി അഡ്വക്കേറ്റ്മാരായ കരൺ മെഹ്റ, അർജുൻ ഡി. സിംഗ്, സന്ദീപ് കുമാർ ത്ധാ എന്നിവർ ഹാജരായി.

എതിർകക്ഷികൾക്കുവേണ്ടി അഡ്വക്കേറ്റ്മാരായ വിജയ് കുമാർ കൗശൽ, വിഭ്രതി സുശാന്ത് ഗുപ്ത, റാം നരേഷ് യാദവ് എന്നിവർ ഹാജരായി.

കോടതിയുടെ വിധിന്യായം പ്രസ്താവിച്ചത്

ജസ്റ്റിസ് ആർ. എഫ്. നരിമാൻ. 1. അനുമതി നൽകി.

2. 2008-ൽ, ഭട്ടിൻഡയിലെ പഞ്ചാബ് സ്റ്റേറ്റ് വാട്ടർ സപ്ലൈ ആൻഡ് സീവറേജ് ബോർഡ്, വിവിധ നഗരങ്ങളിലെ ജലവിതരണ ശൃംഖലയുടെ വിപുലീകരണത്തിനും വർദ്ധിപ്പിക്കലിനും, സീവറേജ് സ്കീം, പമ്പിംഗ് സ്റ്റേഷൻ, സീവറേജ് ട്രീറ്റ്മെന്റ് പ്ലാന്റ് എന്നിവയുടെ നിർമ്മാണത്തിനുമായി 'ടേൺകീ' അടിസ്ഥാനത്തിൽ ടെൻഡർ ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ട് നോട്ടീസ് പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഇന്ത്യയിൽ സിവിൽ/ഇലക്ട്രിക്കൽ ജോലികളിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അപ്പീൽവാദിയായ കമ്പനിക്ക്, ഈ ജോലിക്ക് ഏറ്റവും അനുയോജ്യരാണെന്ന് കണ്ടെത്തിയതിനെത്തുടർന്ന് 25.09.2008-ൽ പ്രസ്തുത ടെൻഡർ അനുവദിച്ചു. 16.01.2009-ൽ അപ്പീൽവാദിയും രണ്ടാം എതിർകക്ഷിയും തമ്മിൽ ഔദ്യോഗികമായി കരാറിൽ ഏർപ്പെട്ടു. ടെൻഡർ ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടുള്ള നോട്ടീസ് ഈ ഔദ്യോഗിക കരാറിന്റെ അവിഭാജ്യ ഘടകമാണെന്ന കാര്യം ശ്രദ്ധേയമാണ്. ഈ ടെൻഡർ നോട്ടീസിൽ വിശദമായ ഒരു ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ഈ കേസിൽ, താഴെ പറയുന്ന 25(viii) എന്ന ഉപവകുപ്പുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കാര്യങ്ങളാണ് നമ്മൾ പരിഗണിക്കുന്നത്:-

"viii. അടിസ്ഥാനരഹിതമായ അവകാശവാദങ്ങൾ ഒഴിവാക്കുന്നതിനായി, ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ ആരംഭിക്കുന്ന കക്ഷി, ഓരോ അവകാശവാദത്തിനും ആധാരമായ വസ്തുതകളും കണക്കുകൂട്ടലുകളും സഹിതം തുക വ്യക്തമാക്കേണ്ടതാണ്. കൂടാതെ, ക്ലെയിം ചെയ്യുന്ന തുകയുടെ പത്ത് ശതമാനം ഒരു ഷെഡ്യൂൾഡ് ബാങ്കിൽ ആർബിട്രേറ്ററുടെ ഔദ്യോഗിക പദവിയിലുള്ള പേരിൽ 'ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ' (മുൻകൂർ നിക്ഷേപം) ആയി നൽകേണ്ടതാണ്. ഇത് ഈ കരാറിലെ ഒരു പ്രധാന നിബന്ധനയായിരിക്കും. വിധി പ്രസ്താവിക്കുന്നത് വരെ ആർബിട്രേറ്റർ ഈ തുക നിക്ഷേപമായി സൂക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. വിധി

അപേക്ഷകന് അനുകൂലമാവുകയാണെങ്കിൽ, ആവശ്യപ്പെട്ട തുകയ്ക്ക് ആനുപാതികമായി അനുവദിക്കപ്പെട്ട തുക എത്രയാണോ, അതിനനുസരിച്ചുള്ള നിക്ഷേപത്തുക അപേക്ഷകന് തിരികെ നൽകുന്നതാണ്. ബാക്കിയുള്ള തുക, എന്തെങ്കിലുമുണ്ടെങ്കിൽ കണ്ടുകെട്ടുകയും അത് എതിർകക്ഷിക്ക് നൽകുകയും ചെയ്യും."

3. അപ്പീൽ കക്ഷി രണ്ടാം എതിർകക്ഷിയുമായി ഇതിനു മുൻപും സമാനമായ കരാറുകളിൽ ഏർപ്പെട്ടിരുന്നു, അവയിലെല്ലാം ഇതേ ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥ തന്നെയായിരുന്നു ഉണ്ടായിരുന്നത്. അതിനാൽ, ആ കേസുകളിൽ ആർബിട്രേറ്ററെ നിയമിക്കുന്നതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് അപ്പീൽവാദി രണ്ടാം എതിർകക്ഷിക്ക് കത്തുകൾ അയച്ചിരുന്നു. ഈ കത്തുകളിലൂടെ 10% മുൻകൂർ നിക്ഷേപം എന്ന നിബന്ധന ഒഴിവാക്കി നൽകണമെന്ന് അവർ ആവശ്യപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ഇതിന് യാതൊരു മറുപടിയും ലഭിക്കാത്തതിനെത്തുടർന്ന്, അപ്പീൽ വാദി പഞ്ചാബ് – ഹരിയാന ഹൈക്കോടതിയിൽ സിവിൽ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (CWP നമ്പർ 18917 /2016) ഫയൽ ചെയ്തു. എന്നാൽ, ഇത്തരമൊരു ടെൻഡർ നിബന്ധന ഒരിക്കലും ഏകപക്ഷീയമോ യുക്തിരഹിതമോ ആണെന്ന് പറയാനാവില്ലെന്ന് പ്രസ്താവിച്ചുകൊണ്ട് 14.09.2016-ലെ വിധിയിലൂടെ ഹൈക്കോടതി ഈ റിട്ട് ഹർജി തള്ളിക്കളഞ്ഞു.

4. 2017 മാർച്ച് 8-ന്, ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥയിലെ ഈ പ്രത്യേക നിബന്ധനയുടെ സാധുതയെ ചോദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ട് അപ്പീൽവാദി പഞ്ചാബ് – ഹരിയാന ഹൈക്കോടതിയെ സമീപിക്കുകയും സിവിൽ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (CWP നമ്പർ 4882 / 2017) ഫയൽ ചെയ്യുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, ഹൈക്കോടതി തങ്ങളുടെ മുൻപത്തെ വിധിന്യായം പിന്തുടർന്നുകൊണ്ട്, ഈ റിട്ട് ഹർജിയും തള്ളുകയായിരുന്നു.

5. അപ്പീൽവാദിക്കുവേണ്ടി ഹാജരായ അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചത്, ടെൻഡർ നിബന്ധനയിലുള്ള ഈ ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥ ഒരു 'കോൺട്രാക്ട് ഓഫ് അഡീഷൻ' (contract of adhesion – മാറ്റം വരുത്താൻ സാധിക്കാത്ത ഏകപക്ഷീയമായ കരാർ) ആണെന്നാണ്. രണ്ടാം എതിർകക്ഷിയും അപ്പീൽ കക്ഷിയും തമ്മിലുള്ള വിലപേശൽ ശേഷിയിൽ വലിയ അസമത്വമുള്ളതിനാൽ, **സെൻട്രൽ ഇൻലാൻഡ് വാട്ടർ ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ V ബ്രജോ നാഥ് ഗാംഗുലി** *(1986)* 3 SCC 156 എന്ന കേസിലെ വിധി പിന്തുടർന്ന് ഈ നിബന്ധന റദ്ദാക്കേണ്ടതാണെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ആർബിട്രേഷൻ എന്നത് ഒരു ബദൽ തർക്ക പരിഹാര മാർഗ്ഗമാണെന്നും, 10% മുൻകൂർ നിക്ഷേപം ആവശ്യപ്പെടുന്നത് ഈ പ്രക്രിയയിലേക്കുള്ള പ്രവേശനത്തിന് തടസ്സമാകുമെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. കൂടാതെ, ഉന്നയിക്കപ്പെടുന്ന അവകാശവാദങ്ങൾ ഒടുവിൽ നിലനിൽക്കാത്തതാണെന്ന്

കണ്ടെത്തിയേക്കാം, എന്നാൽ അവ നിസ്സാരമായവ ആകണമെന്നില്ല. നിസ്സാരമായ പരാതികളെ കനത്ത പിഴ ചുമത്തിക്കൊണ്ട് നേരിടാവുന്നതുമാണ്. മാത്രമല്ല, വിധി അപേക്ഷകന് അനുകൂലമായാൽ പോലും, കെട്ടിവച്ച തുകയിൽ അനുവദിക്കപ്പെട്ട തുകയ്ക്ക് ആനുപാതികമായ ഭാഗം മാത്രമേ തിരികെ ലഭിക്കൂ എന്നതും ബാക്കിയുള്ളത് കണ്ടുകെട്ടും എന്നതും രണ്ടാം എതിർകക്ഷിയുടെ ഭാഗത്തുനിന്നുള്ള ഏകപക്ഷീയവും ധിക്കാരപരവുമായ നടപടിയായിരിക്കുമെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

6. എതിർകക്ഷികൾക്കുവേണ്ടി ഹാജരായ അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചത്, ഈ കേസിൽ ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദത്തിന്റെ ലംഘനം ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നാണ്. 25(viii) എന്ന ഖണ്ഡം രണ്ട് കക്ഷികൾക്കും ഒരുപോലെ ബാധകമാണ്, അതിനാൽ ഇത് വിവേചനപരമാണെന്ന് പറഞ്ഞ് റദ്ദാക്കാൻ കഴിയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വ്യക്തമാക്കി. കൂടാതെ, **സെൻട്രൽ ഇൻലാൻഡ് വാട്ടർ ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ** (മേൽപരാമർശിതം) കേസിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള തത്വങ്ങൾ വാണിജ്യ കരാറുകളിൽ പ്രയോഗിക്കാൻ കഴിയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സമാനമായ മറ്റ് കേസുകളിൽ ഇത്തരമൊരു വെല്ലുവിളി സുപ്രീം കോടതി സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ലെന്നും അദ്ദേഹം കൂട്ടിച്ചേർത്തു.

7. ഇരുഭാഗത്തെയും അഭിഭാഷകരുടെ വാദങ്ങൾ കേട്ടതിൽ നിന്നും മനസ്സിലാകുന്നത്, ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ ആരംഭിക്കുന്നതിന് മുൻപ് 10% തുക "ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ" ആയി കെട്ടിവയ്ക്കണമെന്ന നിബന്ധന വെച്ചിരിക്കുന്നത് അടിസ്ഥാനരഹിതമായ അവകാശവാദങ്ങൾ ഒഴിവാക്കുന്നതിനാണ് എന്നാണ്. ഇതോടൊപ്പം ഈ കരാറിലെ 25(xv) എന്ന ഖണ്ഡവും പ്രധാനമാണ്; അത് താഴെ നൽകുന്നു:

"xv. ഈ കരാറിന് കീഴിലുള്ള ആർബിട്രേഷൻ പരിധിയിൽ വരുന്ന വിഷയമാണെങ്കിൽ, ആദ്യം ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ ആരംഭിക്കുകയും പൂർത്തിയാക്കുകയും ചെയ്യാതെ യാതൊരു കാരണവശാലും ഈ കരാറുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കാര്യങ്ങൾ സിവിൽ കോടതിക്ക് മുമ്പാകെ കൊണ്ടുവരാൻ പാടുള്ളതല്ല. ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നത്, കരാർ റദ്ദാക്കാനോ പ്രവൃത്തികൾ പൂർത്തിയാക്കുന്നതിനായി മറ്റ് ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യാനോ ഉള്ള എഞ്ചിനീയറുടെ അധികാരത്തെ തടസ്സപ്പെടുത്തുന്നതല്ല."

8. ഈ ഖണ്ഡത്തിൽനിന്നും ഒരു കാര്യം വ്യക്തമാണ്: ആർബിട്രേഷൻ എന്നത് ഒരു ബദൽ തർക്ക പരിഹാര മാർഗ്ഗമായാണ് കണക്കാക്കപ്പെടുന്നത്. കൂടാതെ, കക്ഷികൾക്കിടയിലുള്ള

തർക്കം ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥയുടെ പരിധിയിൽ വരുന്നതാണെങ്കിൽ, സിവിൽ കോടതിയെ സമീപിക്കാനുള്ള അവരുടെ അവകാശം തടയാനാണ് ഇതിലൂടെ ശ്രമിക്കുന്നത്.

9. ടെൻഡർ ക്ഷണിക്കുന്നതിലെ നിബന്ധനകൾ കരാർ നിയമത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്നതിനാൽ അവ സാധാരണഗതിയിൽ കോടതിയുടെ സൂക്ഷ്മപരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമല്ല എന്നത് സുസ്ഥിരമായ നിയമമാണ്. എന്നാൽ, ഈ നിബന്ധനകൾ ഏകപക്ഷീയമോ, വിവേചനപരമോ, അല്ലെങ്കിൽ ദുരുദ്ദേശ്യപരമായോ ഉള്ളതാണെങ്കിൽ കോടതിക്ക് ഇടപെടാവുന്നതാണ്. ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് **ഡയറക്ടറേറ്റ് ഓഫ് എഡ്യൂക്കേഷൻ V എഡ്യൂക്കോംപ് ഡാറ്റാമാറ്റിക്സ് ലിമിറ്റഡ്** *(2004)* എന്ന കേസിൽ സുപ്രീം കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു:

"9. ഭരണകൂടമോ അതിന്റെ ഏജൻസികളോ കരാറുകൾ നൽകുന്ന നടപടികളിൽ ഏകപക്ഷീയതയോ പ്രീണനമോ ഉണ്ടാകുന്നത് തടയാൻ, കോടതികൾക്ക് തങ്ങളുടെ 'ജൂഡീഷ്യൽ റിവ്യൂ' (നീതിന്യായ പരിശോധന) അധികാരം ഉപയോഗിച്ച് അവ പരിശോധിക്കാൻ സാധിക്കുമെന്നത് ഇപ്പോൾ സുസ്ഥിരമായ നിയമമാണ്. എങ്കിലും, ഇത്തരത്തിലുള്ള വിഷയങ്ങളിൽ ജൂഡീഷ്യൽ റിവ്യൂ അധികാരം വിനിയോഗിക്കുന്നതിന് അന്തർലീനമായ ചില പരിമിതികളുണ്ട്. ടെൻഡറുകൾ പുറപ്പെടുവിച്ച് ബിഡുകൾ ക്ഷണിക്കുന്ന കരാർ സംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിൽ എത്രത്തോളം ജൂഡീഷ്യൽ റിവ്യൂ അനുവദനീയമാണ് എന്ന കാര്യം *ടാറ്റ സെല്ലുലാർ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ (1994)* എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതി ആഴത്തിൽ പരിശോധിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമചരിത്രം മുഴുവൻ പരിശോധിച്ച ശേഷം താഴെ പറയുന്ന തത്വങ്ങൾ രൂപീകരിച്ചിരിക്കുന്നു:"

"94. മേൽപ്പറഞ്ഞവയിൽ നിന്നും രൂപപ്പെടുത്തിയെടുക്കാവുന്ന തത്വങ്ങൾ ഇവയാണ്:

(1) ഭരണപരമായ നടപടികളിൽ കോടതികൾ സംയമനം പാലിക്കണം എന്നതാണ് ആധുനിക പ്രവണത.

(2) കോടതി ഒരു അപ്പീൽ കോടതിയായിട്ടല്ല ഇവിടെ പ്രവർത്തിക്കുന്നത്, മറിച്ച് ഒരു തീരുമാനം എടുത്ത രീതി ശരിയാണോ എന്ന് പരിശോധിക്കുക മാത്രമാണ് ചെയ്യുന്നത്.

(3) ഭരണപരമായ തീരുമാനങ്ങൾ തിരുത്താനുള്ള വൈദഗ്ധ്യം കോടതിക്കില്ല. ഇത്തരം തീരുമാനങ്ങൾ പുനഃപരിശോധിക്കാൻ കോടതിയെ അനുവദിച്ചാൽ, ആവശ്യമായ

വൈദഗ്ധ്യം ഇല്ലാതെ തന്നെ കോടതി സ്വന്തം തീരുമാനങ്ങൾ അടിച്ചേൽപ്പിക്കുന്നതിന് അത് കാരണമാകും. അത്തരം തീരുമാനങ്ങൾ പിഴവുകളിലേക്ക് നയിച്ചേക്കാം.

"(4) ടെൻഡർ ക്ഷണിക്കുന്നതിലെ നിബന്ധനകൾ കോടതിയുടെ സൂക്ഷ്മപരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമാക്കാൻ കഴിയില്ല; കാരണം ടെൻഡർ ക്ഷണം എന്നത് കരാർ നിയമത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്ന ഒന്നാണ്. സാധാരണഗതിയിൽ, ഒരു ടെൻഡർ സ്വീകരിക്കുന്നതിലോ കരാർ നൽകുന്നതിലോ ഉള്ള തീരുമാനം പല തലങ്ങളിലുള്ള ചർച്ചകളിലൂടെയാണ് കൈക്കൊള്ളുന്നത്. മിക്കപ്പോഴും ഇത്തരം തീരുമാനങ്ങൾ ഗുണനിലവാരം കണക്കിലെടുത്ത് വിദഗ്ധ സമിതികളാണ് എടുക്കുന്നത്."

"(5) സർക്കാരിന് കരാറുകളിൽ ഏർപ്പെടാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം ഉണ്ടായിരിക്കണം. മറ്റൊരു വിധത്തിൽ പറഞ്ഞാൽ, ഭരണപരമായോ അല്ലെങ്കിൽ അർദ്ധ-ഭരണപരമായോ ഉള്ള മേഖലകളിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഒരു ഭരണസംവിധാനത്തിന് തീരുമാനങ്ങൾ എടുക്കുന്നതിൽ ആവശ്യമായ പ്രവർത്തന സ്വാതന്ത്ര്യം അനിവാര്യമാണ്. എങ്കിലും, അത്തരം തീരുമാനങ്ങൾ 'വെഡ്നെസ്ബറി തത്വം' അനുസരിച്ചുള്ള യുക്തിഭദ്രതയാൽ പരിശോധിക്കപ്പെടേണ്ടതുണ്ട്. കൂടാതെ, ആ തീരുമാനങ്ങൾ ഏകപക്ഷീയമോ, മുൻവിധികളാൽ സ്വാധീനിക്കപ്പെട്ടതോ, അല്ലെങ്കിൽ ദുരുദ്ദേശ്യപരമായോ ഉള്ളതാകാൻ പാടില്ല."

"(6) എടുത്ത തീരുമാനങ്ങൾ റദ്ദാക്കുന്നത് ഭരണകൂടത്തിന്മേൽ വലിയ ഭരണപരമായ ബാധ്യതകൾ അടിച്ചേൽപ്പിച്ചേക്കാം; കൂടാതെ ഇത് വർദ്ധിച്ചതും ബജറ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്താത്തതുമായ ചെലവുകൾക്ക് കാരണമായേക്കാം."

(മൂലരേഖയിൽ ഊന്നൽ)

“12. ടെൻഡർ ക്ഷണിക്കുന്നതിലെ നിബന്ധനകൾ കരാർ നിയമത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്നതിനാൽ അവ സാധാരണഗതിയിൽ നീതിന്യായ പരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമല്ലെന്ന് ഈ വിധിന്യായങ്ങളിൽ വ്യക്തമായി പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്. ടെൻഡർ നിബന്ധനകൾ നിശ്ചയിക്കുന്നതിൽ സർക്കാരിന് സ്വതന്ത്രമായ അധികാരം ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഭരണപരമായ മേഖലയിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഒരു സംവിധാനമെന്ന നിലയിൽ അതിന് തീരുമാനങ്ങൾ എടുക്കുന്നതിൽ ആവശ്യമായ പ്രവർത്തന സ്വാതന്ത്ര്യം അനിവാര്യമാണ്. ഭരണപരമായ നയപരമായ തീരുമാനങ്ങൾ ഏകപക്ഷീയമോ, വിവേചനപരമോ, ദുരുദ്ദേശ്യപരമായോ അല്ലെങ്കിൽ മുൻവിധികളാൽ സ്വാധീനിക്കപ്പെട്ടതോ ആണെങ്കിൽ മാത്രമേ കോടതികൾ ഇടപെടുകയുള്ളൂ. പ്രത്യേക സാഹചര്യങ്ങൾക്കനുസരിച്ച്

പ്രായോഗികമായ ക്രമീകരണങ്ങൾ വരുത്താൻ സർക്കാരിന് അവകാശമുണ്ട്. ടെൻഡറിലെ മറ്റ് ചില നിബന്ധനകൾ കൂടുതൽ നീതിയുക്തമോ, വിവേകപൂർണ്ണമോ അല്ലെങ്കിൽ യുക്തിസഹമോ ആകുമായിരുന്നു എന്ന് തോന്നുന്നതുകൊണ്ട് മാത്രം സർക്കാർ നിശ്ചയിച്ച നിബന്ധനകൾ റദ്ദാക്കാൻ കോടതികൾക്ക് കഴിയില്ല. നയപരമായ തീരുമാനം ഏകപക്ഷീയമോ, വിവേചനപരമോ, ദുരുദ്ദേശ്യപരമായോ ആണെങ്കിൽ മാത്രമേ കോടതികൾക്ക് ഇടപെടാൻ സാധിക്കൂ."

10. സമാനമായ അർത്ഥത്തിലുള്ളതാണ് **ഗ്ലോബൽ എനർജി ലിമിറ്റഡ് v. അദാനി എക്സ്പോർട്ട്സ് ലിമിറ്റഡ്** *(2005)* 4 SCC 435, എന്ന കേസിലെ വിധി. അവിടെ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു:

"10. അതിനാൽ, ടെൻഡർ ക്ഷണിക്കുന്നതിലെ നിബന്ധനകൾ കോടതിയുടെ സൂക്ഷ്മപരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമല്ല എന്ന തത്വം സുസ്ഥിരമാണ്. അവ കരാർ നിയമത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്നതിനാൽ, പൂർണ്ണമായും ഏകപക്ഷീയമോ, വിവേചനപരമോ അല്ലെങ്കിൽ ദുരുദ്ദേശ്യപരമായോ ഉള്ളതല്ലെങ്കിൽ കോടതികൾക്ക് അവ വെട്ടിച്ചുരുക്കാൻ കഴിയില്ല. ഈ കോടതിയുടെ നിരവധി വിധിന്യായങ്ങളിലൂടെ സ്ഥിരീകരിക്കപ്പെട്ട നിയമപരമായ സാഹചര്യം ഇതായിരിക്കെ, റിട്ട് ഹർജി പരിഗണിച്ച ആദ്യ ദിവസം തന്നെ സിംഗിൾ ജഡ്ജി ഒരു ഇടക്കാല ഉത്തരവ് പുറപ്പെടുവിച്ചത് ആശ്ചര്യകരമാണ്. ടെൻഡർ തുറക്കുന്ന തീയതി കഴിഞ്ഞ് മൂന്ന് ദിവസം വരെ ബാങ്ക് ഗ്യാരണ്ടിയായോ ബാങ്കേഴ്സ് ചെക്കായോ 'ഏണസ്റ്റ് മണി' നിക്ഷേപിക്കാൻ അപ്പീൽ കക്ഷികളെ അനുവദിച്ച ആ ഉത്തരവ് പൂർണ്ണമായും നിയമവിരുദ്ധമാണ്. അതിനാൽ ഡിവിഷൻ ബെഞ്ച് അത് റദ്ദാക്കിയത് ശരിയായ നടപടിയാണ്."

11. എതിർകക്ഷികൾക്ക് വേണ്ടി ഹാജരായ അഭിഭാഷകൻ ശരിയായി വാദിച്ചതുപോലെ, **സെൻട്രൽ ഇൻലാൻഡ് വാട്ടർ ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ** (മേൽപരാമർശിതം) കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ വിധിന്യായം ഇവിടെ പ്രസക്തമല്ല. സ്വകാര്യ വ്യക്തികളും ഭരണകൂടവും തമ്മിലുള്ള കരാറുകളിൽ തുല്യമല്ലാത്ത വിലപേശൽ ശേഷി ഉണ്ടാവുകയും, അത്തരം കരാറുകൾ ഏകപക്ഷീയമായി അടിച്ചേൽപ്പിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ അവ മനസ്സാക്ഷിക്ക് നിരക്കാത്തതെന്ന കാരണത്താൽ റദ്ദാക്കാം എന്നാണ് ആ വിധി പറയുന്നത്. എന്നാൽ, കരാറിലേർപ്പെടുന്ന രണ്ട് കക്ഷികളും ബിസിനസുകാരാവുകയും അതൊരു വാണിജ്യ ഇടപാടാവുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ ഈ തത്വം

ബാധകമല്ല (പ്രസ്തുത വിധിയിലെ ഖണ്ഡിക 89 കാണുക). ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, ആ വിധിന്യായത്തെ ആസ്പദമാക്കിയുള്ള അപ്പീൽ കക്ഷിയുടെ വാദം പരാജയപ്പെടുന്നു.

12. **എസ്.കെ. ജെയിൻ V സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ഹരിയാന** (*2009*) 4 SCC 357 എന്ന കേസിൽ, ഇതേപോലെയുള്ള ഒരു ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥയെക്കുറിച്ച് സുപ്രീം കോടതി പരാമർശിച്ചിരുന്നു. പ്രസ്തുത കരാറിലെ 25-എ വകുപ്പിന്റെ (7)-ാം ഉപവകുപ്പ് ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:

11. "25-A. (7) ഈ കരാറിലെ മറ്റൊരു വ്യവസ്ഥ ഇപ്രകാരമാണ്;

"25-എ. (7) ഈ കരാറിലെ മറ്റൊരു നിബന്ധന ഇപ്രകാരമാണ്: കരാറുകാരനാണ് ആർബിട്രേഷൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നതെങ്കിൽ, താഴെ പറയുന്ന വിശദാംശങ്ങൾ അനുസരിച്ചുള്ള ഒരു സുരക്ഷാ നിക്ഷേപം പണികളുടെ ചുമതലയുള്ള എക്സിക്യൂട്ടീവ് എൻജിനീയർക്ക് തൃപ്തികരമായ രീതിയിൽ സമർപ്പിക്കാത്ത പക്ഷം ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ ആരംഭിക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല. ഇത്തരത്തിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്ന തുക, ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ അവസാനിക്കുമ്പോൾ, പരാതിക്കാരനായ കരാറുകാരനെതിരെ ആർബിട്രേറ്റർ വിധിക്കുന്ന കോടതിച്ചെലവുകളിലേക്ക് ക്രമപ്പെടുത്തുന്നതാണ്. അത്തരം ചെലവുകൾ വിധിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ ബാക്കി തുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ മുഴുവൻ തുകയോ അവാർഡ് പ്രഖ്യാപിച്ച തീയതി മുതൽ ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ അയാൾക്ക് തിരികെ നൽകേണ്ടതാണ്—"

അവകാശപ്പെടുന്ന തുക	സുരക്ഷാ നിക്ഷേപ നിരക്ക്
1. ₹10,000-ന് താഴെയുള്ള ക്ലെയിമുകൾക്ക്	തുകയുടെ 2%
₹10,000-ന് മുകളിലും ₹1,00,00,00-ന് (ഒരു ലക്ഷം) താഴെയുമുള്ള ക്ലെയിമുകൾക്ക്	അവകാശപ്പെടുന്ന തുകയുടെ 5%
3. ₹1,00,00,00-നോ (ഒരു ലക്ഷം) അതിന് മുകളിലോ ഉള്ള ക്ലെയിമുകൾക്ക്	അവകാശപ്പെടുന്ന തുകയുടെ 7%

13. ഇത്തരമൊരു നിബന്ധന ശരിവെച്ചുകൊണ്ട്, ഈ കോടതി **സെൻട്രൽ ഇൻലാൻഡ് വാട്ടർ ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ** (മേൽപരാമർശിതം) കേസിനെക്കുറിച്ച് പരാമർശിക്കുകയും ആ വിധി ഇതിൽ നിന്നും വ്യത്യസ്തമാണെന്ന് വ്യക്തമാക്കുകയും ചെയ്തു. വാണിജ്യ കരാറുകളുടെ കാര്യത്തിൽ 'തുല്യമല്ലാത്ത വിലപേശൽ ശേഷി' എന്ന സങ്കൽപ്പത്തിന് പ്രസക്തിയില്ലെന്ന് കോടതി പ്രസ്താവിച്ചു. തുടർന്ന് കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു:

"14. ക്ലോസ് 25-A-യുടെ (7)-ാം ഉപവകുപ്പ് പ്രകാരം അടയ്ക്കേണ്ട തുകയ്ക്ക് ഒരു പരിധി വേണമെന്ന് അപ്പീൽ കക്ഷിയുടെ അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചു. എന്നാൽ ഈ വാദം അടിസ്ഥാനരഹിതമാണ്. ക്ലെയിം തുകയ്ക്ക് ആനുപാതികമായാണ് ഈ നിക്ഷേപം ക്രമീകരിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്നത് ശ്രദ്ധേയമാണ്. ക്ലെയിം തുക കൂടുന്തോറും അടയ്ക്കേണ്ട ഫീസും വർദ്ധിക്കുന്നു. അതിൽ കൃത്യമായ ഒരു യുക്തിയുണ്ട്. അടിസ്ഥാനരഹിതമായതും പെരുപ്പിച്ചു കാട്ടുന്നതുമായ ക്ലെയിമുകൾ തടയുന്നതിനുള്ള ഒരു സന്തുലിത ഘടകമാണിത്. ഒരു പരിധി വേണമെന്ന അപ്പീൽവാദിയുടെ വാദം അംഗീകരിച്ചാൽ, ഉയർന്ന തുക ക്ലെയിം ചെയ്യുന്ന വ്യക്തി കുറഞ്ഞ തുക ക്ലെയിം ചെയ്യുന്ന വ്യക്തിയേക്കാൾ കൂടുതൽ മെച്ചപ്പെട്ട സ്ഥാനത്തായി മാറും."

14. *എസ്.കെ. ജെയിൻ* കേസിലെ വിധിയിൽ, ആർബിട്രേഷൻ വ്യവസ്ഥയിലെ നിബന്ധന ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദത്തിന് വിരുദ്ധമാണെന്നോ അത് ഏകപക്ഷീയമാണെന്നോ ഉള്ള ഒരു വാദവും ഉന്നയിച്ചിരുന്നില്ല എന്നത് ശ്രദ്ധേയമാണ്. **സെൻട്രൽ ഇൻലാൻഡ് വാട്ടർ ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ** (മേൽപരാമർശിതം) കേസിലെ തത്വങ്ങൾ ഇവിടെ ബാധകമാണെന്നും, സുരക്ഷാ നിക്ഷേപത്തിന് ഒരു പരിധി വേണമെന്നുമായിരുന്നു അവിടെ ഉന്നയിക്കപ്പെട്ട ഏക വാദങ്ങൾ; ഇവ രണ്ടും കോടതി തള്ളിക്കളയുകയായിരുന്നു. കൂടാതെ, ആ കേസിൽ നിക്ഷേപിച്ച തുക ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾക്ക് ശേഷം ആദ്യം കോടതി ചെലവുകളിലേക്ക് വകയിരുത്തുകയും ബാക്കി തുക പരാതിക്കാരന് തിരികെ നൽകുകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, നമ്മുടെ കേസിലെ 25(viii) എന്ന വകുപ്പ് ഇതിൽ നിന്നും തികച്ചും വ്യത്യസ്തമാണ്. ഇവിടെ എല്ലാ സാഹചര്യങ്ങളിലും ക്ലെയിം തുകയുടെ 10% തന്നെ നിക്ഷേപിക്കണം. മാത്രമല്ല, ക്ലെയിം ചെയ്ത തുകയിൽ എത്ര ശതമാനം തുകയാണോ അവാർഡായി (വിധിപ്പകർപ്പായി) ലഭിക്കുന്നത്, അതിന് ആനുപാതികമായ തുക മാത്രമേ തിരികെ ലഭിക്കൂ. ബാക്കി തുക കണ്ടുകെട്ടുകയും എതിർകക്ഷി കേസ് തോറ്റാൽ പോലും, അത് എതിർകക്ഷിക്ക് നൽകുകയും ചെയ്യും. ഈ കാരണങ്ങളാൽ, മുൻപറഞ്ഞ വിധി ഈ കേസിൽ ഒട്ടും ബാധകമല്ല.

15. **എ.ബി.എൽ ഇന്റർനാഷണൽ ലിമിറ്റഡ് v. എക്സ്പോർട്ട് ക്രെഡിറ്റ് ഗ്യാരണ്ടി കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ്** (2004) 3 SCC 553 എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു: കരാർ നിയമത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്ന കാര്യങ്ങളിൽ പോലും, 'ഭരണകൂടം' അല്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ ഏജൻസികളായി പ്രവർത്തിക്കുന്നവർ ഭരണഘടനയുടെ 14-ാം അനുച്ഛേദം അനുശാസിക്കുന്നതുപോലെ നീതിയുക്തമായും ന്യായമായും യുക്തിസഹമായും പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ആ വിധിന്യായത്തിൽ കോടതി ഇപ്രകാരം വ്യക്തമാക്കി:

"23. ഈ കോടതിയുടെ മേൽപ്പറഞ്ഞ നിരീക്ഷണങ്ങളിൽ നിന്നും ഒരു കാര്യം വ്യക്തമാണ്; ഭരണകൂടമോ ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഒരു ഏജൻസിയോ ഒരു കരാറിൽ കക്ഷിയായാൽ, ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദം അനുശാസിക്കുന്നതുപോലെ നീതിയുക്തമായും ന്യായമായും യുക്തിസഹമായും പ്രവർത്തിക്കാൻ അതിന് നിയമപരമായ ബാധ്യതയുണ്ട്. അതിനാൽ, അപ്പീൽ കക്ഷികളുടെ അവകാശവാദത്തെ നിരാകരിച്ചതിലൂടെ, ഒന്നാം എതിർകക്ഷി ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഒരു ഏജൻസി എന്ന നിലയിൽ അനുച്ഛേദം 14-ന്റെ മേൽപ്പറഞ്ഞ വ്യവസ്ഥകൾ ലംഘിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം ഏകപക്ഷീയമായ നടപടികൾ തിരുത്താൻ ആവശ്യമായ നിർദ്ദേശങ്ങൾ നൽകാൻ ഒരു റിട്ട് കോടതിക്ക് സാധിക്കുമെന്ന് പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതിൽ ഞങ്ങൾക്ക് യാതൊരു മടിയുമില്ല..."

xxxxxxxxxxxxxx

27. ഇതുവരെയുള്ള നമ്മുടെ ചർച്ചകളിൽ നിന്നും, ഒരു റിട്ട് ഹർജി നിലനിൽക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച് താഴെ പറയുന്ന നിയമതത്വങ്ങൾ ഉരുത്തിരിഞ്ഞു വരുന്നു:

(എ) അനുയോജ്യമായ സാഹചര്യങ്ങളിൽ, ഭരണകൂടത്തിനെതിരെയോ ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഒരു ഏജൻസിക്കെതിരെയോ കരാർപരമായ ബാധ്യതകളിൽ നിന്ന് ഉത്ഭവിക്കുന്ന തർക്കങ്ങളിൽ ഒരു റിട്ട് ഹർജി നിലനിൽക്കുന്നതാണ്.

Xxxxxxxxxxxxxxxx

"53. മേൽപ്പറഞ്ഞവയിൽ നിന്നും ഒരു കാര്യം വ്യക്തമാണ്; ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഒരു ഏജൻസി, അതിന്റെ കരാർപരമായോ ഭരണഘടനാപരമായോ നിയമപരമായോ ഉള്ള ബാധ്യതകൾ നിറവേറ്റുന്നതിൽ പൊതുനന്മയ്ക്കും പൊതുതാൽപ്പര്യത്തിനും വിരുദ്ധമായും, നീതിരഹിതമായും അന്യായമായും യുക്തിരഹിതമായും പ്രവർത്തിക്കുമ്പോൾ, അത് യഥാർത്ഥത്തിൽ

ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദം ഉറപ്പുനൽകുന്ന അവകാശങ്ങൾക്ക് വിരുദ്ധമായാണ് പ്രവർത്തിക്കുന്നത്..."

16. അതിനാൽ, മേൽപ്പറഞ്ഞ 25(viii) എന്ന നിബന്ധന ഏകപക്ഷീയമോ വിവേചനപരമോ ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദത്തിന്റെ ലംഘനമോ ആണോ എന്ന് പരിശോധിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

17. പ്രസ്തുത നിബന്ധന രണ്ടാം എതിർകക്ഷിക്കും അപ്പീൽവാദിക്കും ഒരുപോലെ ബാധകമായതിനാൽ, അതിൽ 'വിവേചനം' ഉണ്ടെന്ന് പറയാനാവില്ല എന്ന എതിർകക്ഷികളുടെ അഭിഭാഷകന്റെ വാദത്തോട് ഞങ്ങൾ യോജിക്കുന്നു. എങ്കിലും, 'ഏകപക്ഷീയത' എന്നത് ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദത്തിന്റെ സ്വതന്ത്രവും വ്യത്യസ്തവുമായ മറ്റൊരു വശമാണ്. **എ.എൽ. കൽറ v ദ പ്രോജക്ട് ആൻഡ് എക്യുപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ്** (1984) 3SCR 646 എന്ന കേസിൽ, ഏകപക്ഷീയത എന്നത് വിവേചനത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം മാത്രമാണെന്ന വാദത്തെ ഈ കോടതി തള്ളിക്കളഞ്ഞിരുന്നു. ശ്രീ ലാൽ നാരായൺ സിൻഹയുടെ അന്നത്തെ വാദം ഇപ്രകാരം രേഖപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട് (പേജ് 661) :

""അപ്പീൽക്കാരന്റെ അതേ സാഹചര്യത്തിലുള്ള മറ്റാരെയെങ്കിലും ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ അപ്പീൽക്കാരനോട് വ്യത്യസ്തമായ രീതിയിൽ (വിവേചനപരമായി) പെരുമാറിയെന്ന് വ്യക്തമാക്കുകയോ ചെയ്യുന്ന കൃത്യമായ വാദമുഖങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ, വിവേചനം എന്ന ആരോപണം പരിഗണിക്കാൻ കഴിയില്ലെന്നും, അതിനാൽ ഭരണഘടനയുടെ 14 അല്ലെങ്കിൽ 16-ാം അനുച്ഛേദങ്ങളുടെ ലംഘനം മുൻനിർത്തി യാതൊരുവിധ പരിഹാരവും ആവശ്യപ്പെടാനാവില്ലെന്നും വാദിക്കപ്പെട്ടു." വിവേചനം എന്ന പദം തുല്യരായവർ തമ്മിലുള്ള താരതമ്യം എന്ന സങ്കൽപ്പത്തെയാണ് ഉൾക്കൊള്ളുന്നതെന്നും, അത്തരം പെരുമാറ്റത്തിലൂടെ ഉണ്ടാകുന്ന അസമത്വം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചാൽ മാത്രമേ വിവേചനമെന്ന ആരോപണം നിലനിൽക്കുകയുള്ളൂ എന്നും അപ്പോൾ മാത്രമേ നിയമത്തിന്റെ തുല്യമായ സംരക്ഷണം നിഷേധിക്കപ്പെട്ടു എന്ന് പറയാൻ കഴിയൂ എന്നും സമർപ്പിക്കപ്പെട്ടു. ഈ വാദം വിപുലീകരിച്ചുകൊണ്ട്, ആർട്ടിക്കിൾ 14-ലെ 'സമത്വം' എന്ന പ്രയോഗം ഒന്നിലധികം വ്യക്തികളെയോ സാഹചര്യങ്ങളെയോ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള താരതമ്യത്തെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നതെന്നും, താരതമ്യം ചെയ്യാൻ ആവശ്യമായ വിവരങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ വിവേചനമെന്ന വാദം പരാജയപ്പെടുമെന്നും വാദിച്ചു. ഇതിന്റെ സ്വാഭാവിക ഫലമെന്നോണം, താരതമ്യ പഠനത്തിനുള്ള

വിവരങ്ങളില്ലെങ്കിൽ വിവേചനമെന്ന ആരോപണം നിലനിൽക്കില്ലെന്ന് മാത്രമല്ല, ഒരു ഭരണനിർവ്വഹണ നടപടി സ്വതസിദ്ധമായി ഏകപക്ഷീയമാണ് എന്ന കാരണത്താൽ റദ്ദാക്കാനും കഴിയില്ലെന്ന് വാദിക്കപ്പെട്ടു."

18. സർക്കാരിന്റെ വാദത്തെ നിരാകരിച്ചുകൊണ്ട് കോടതി ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചു (പേജ് 662–663):

"ഭരണനിർവ്വഹണപരമായ നടപടികളിലെ ഏകപക്ഷീയതയെ അനുച്ഛേദം 14 തടയുന്നു എന്നത് ഇപ്പോൾ സുസ്ഥിരമായ കാര്യമാണ്. കാരണം, ഏകപക്ഷീയമായ ഏതൊരു നടപടിയും അനിവാര്യമായും സമത്വത്തിന് വിരുദ്ധമായിരിക്കും. വിവേചനപരമായ പെരുമാറ്റം നടന്നോ എന്ന് കണ്ടെത്താൻ രണ്ട് വ്യക്തികൾ തമ്മിലുള്ള താരതമ്യ പഠനത്തിൽ മാത്രം സമത്വ നിഷേധത്തെ ഒതുക്കി നിർത്തേണ്ടതില്ല. സ്വതസിദ്ധമായി ഏകപക്ഷീയമായ ഒരു നടപടി നിയമത്തിന്റെ തുല്യമായ സംരക്ഷണത്തെ സ്വയം നിഷേധിക്കുന്നതാണ്. *അജയ് ഹാസിയ* [[1981] 2 S.C.R. 79] കേസിൽ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച് ഈ വിഷയം തർക്കങ്ങൾക്കതീതമായി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു: 'നിയമനിർമ്മാണ സഭയുടെയോ, ഭരണനിർവ്വഹണ വിഭാഗത്തിന്റെയോ അല്ലെങ്കിൽ അനുച്ഛേദം 12 പ്രകാരമുള്ള ഒരു അതോറിറ്റിയുടെയോ നടപടിയിൽ എവിടെയൊക്കെ ഏകപക്ഷീയതയുണ്ടോ, അവിടെയെല്ലാം അനുച്ഛേദം 14 ഉടനടി സജീവമാവുകയും അത്തരം നടപടിയെ റദ്ദാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.' ഈ കാഴ്ച്ചപ്പാട് *ഡി.എസ്. നക്കാര v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* എന്ന കേസിൽ കൂടുതൽ വിശദീകരിക്കുകയും സ്ഥിരീകരിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. *മേനക ഗാന്ധി v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* കേസിൽ, ഭരണകൂടത്തിന്റെ നടപടികളിലെ ഏകപക്ഷീയതയെ അനുച്ഛേദം 14 ഇല്ലാതാക്കുന്നുവെന്നും നീതിയുക്തമായ പെരുമാറ്റവും സമത്വവും ഉറപ്പാക്കുന്നുവെന്നും നിരീക്ഷിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അതിനാൽ, ഏകപക്ഷീയമെന്ന് തെളിയിക്കപ്പെട്ട ഒരു ഭരണനിർവ്വഹണ നടപടി നീതിന്യായ പരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമല്ലെന്നോ അനുച്ഛേദം 14-ന്റെ പരിധിയിൽ വരില്ലെന്നോ വാദിക്കാൻ ഇനി സാധ്യമല്ല."

19. അതിനാൽ, ഖണ്ഡം 25(viii) എന്നത് ഏകപക്ഷീയമാണോ എന്നും ഭാരതീയ ഭരണഘടനയിലെ 14-ാം അനുച്ഛേദത്തിന്റെ ലംഘനമാണോ എന്നും നമുക്ക് പരിശോധിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

20. ശ്രദ്ധിക്കേണ്ട ഒന്നാമത്തെ പ്രധാന കാര്യം ഇതാണ്: ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ ആരംഭിക്കുന്ന കക്ഷി ഉന്നയിക്കുന്ന അടിസ്ഥാനരഹിതമായ അവകാശവാദങ്ങൾ

ഒഴിവാക്കുന്നതിനാണ് ക്ലെയിം തുകയുടെ 10% 'ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ' ആയി നൽകണം എന്ന് നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളത്. എന്നാൽ, അടിസ്ഥാനരഹിതമായ ക്ലെയിമുകൾ മാതൃകാപരമായ ചെലവുകൾ ചുമത്തിക്കൊണ്ട് തള്ളിക്കളയാവുന്നതാണ് എന്നത് സുസ്ഥിരമായ നിയമമാണ്. **ജ്ഞാനദേവ് സബാജി നായിക് v പ്രജ്ഞാ പ്രകാശ് ഖഡേക്കർ** *(2017)* 5 SCC 496 എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു:

"**14.** ഈ കോടതി ഉൾപ്പെടെയുള്ള നമ്മുടെ നിയമവ്യവസ്ഥയിലെ എല്ലാ കോടതികളും കേസുകളാൽ വീർപ്പുമുട്ടുകയാണ്. അടിസ്ഥാനരഹിതവും യുക്തിശൂന്യവുമായ ഹർജികൾ നീതിന്യായ നിർവ്വഹണത്തിന് വലിയൊരു ഭീഷണിയാണ്. അവ സമയം അപഹരിക്കുകയും അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളെ തടസ്സപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. യഥാർത്ഥ കാരണങ്ങളുള്ള കേസുകൾ കൈകാര്യം ചെയ്യാൻ ഉപയോഗിക്കേണ്ട ഉൽപ്പാദനക്ഷമമായ സൗകര്യങ്ങൾ, വെറുതെ സമയം നീട്ടിക്കൊണ്ടുപോകാനും അനാവശ്യ കാര്യങ്ങൾ പിന്തുടരാനും വേണ്ടി ഫയൽ ചെയ്യുന്ന കേസുകൾക്കായി പാഴാക്കപ്പെടുന്നു. ഒരു കക്ഷിക്കും നിയമനടപടികൾ വൈകിപ്പിക്കുന്നതിൽ നിക്ഷിപ്ത താല്പര്യം ഉണ്ടാകാൻ പാടില്ല. നിർഭാഗ്യവശാൽ, ഈ കേസ് ഉദാഹരിക്കുന്നതുപോലെ, നീതി നൽകാനുള്ള പ്രക്രിയയെ ചിലർ ദുരുപയോഗം ചെയ്യുന്നത് അർഹതപ്പെട്ടവർക്ക് ദോഷകരമായി മാറുന്നു. ലളിതമായ ഒരു വിഷയം കോടതികളുടെ സമയം എങ്ങനെ കവർന്നെടുക്കുന്നുവെന്നും, അനിവാര്യമായ വിധി വൈകിപ്പിക്കാൻ തുടർച്ചയായി അപേക്ഷകൾ എങ്ങനെ സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്നുവെന്നും ഈ കേസ് വ്യക്തമാക്കുന്നു. നീതി ലഭിക്കേണ്ട വ്യക്തി, പഴയ കാര്യങ്ങൾ വീണ്ടും കുത്തിപ്പൊക്കാനുള്ള ശ്രമങ്ങൾക്കിടയിൽ നിസ്സഹായാവസ്ഥയിലാകുന്നു. ഇത്തരം പെരുമാറ്റങ്ങളെ ശിക്ഷിക്കുന്ന രീതിയിലുള്ള ഒരു സ്ഥാപനപരമായ സമീപനം കോടതികൾ സ്വീകരിച്ചാൽ മാത്രമേ ഈ പ്രവണത തടയാൻ കഴിയൂ. നീതി ലഭിക്കാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം എന്നാൽ അച്ചടക്കമില്ലായ്മയോ അരാജകത്വമോ അല്ല. നിയമത്തിന്റെ താമസം മുതലെടുക്കാൻ നടത്തുന്ന തന്ത്രങ്ങൾ കോടതികളുടെ പ്രവർത്തനം തടസ്സപ്പെടുത്താൻ അനുവദിക്കില്ലെന്ന ശക്തമായ സന്ദേശം നൽകണം. എല്ലാ കോടതികളും ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഇതിനെതിരെ നടപടിയെടുത്തില്ലെങ്കിൽ, നിയമം അനുസരിക്കുന്നതിന് പകരം അതിൽ നിന്ന് ഒഴിഞ്ഞുമാറുന്ന ഒരു നിയമസംസ്കാരം നമ്മുടെ സമൂഹത്തിൽ വളർന്നുവരും. ഇത്തരം സാഹചര്യങ്ങളെ കർശനമായി നേരിടുക എന്നത് ഓരോ കോടതിയുടെയും കടമയാണ്. അടിസ്ഥാനരഹിതമായ കേസുകൾ ഫയൽ ചെയ്യുന്നത് തടയാനും അവയെ മുളയിലേ നുള്ളാനുമുള്ള അത്യാവശ്യമായ ഒരു ഉപാധിയാണ് 'മാതൃകാപരമായ പിഴ' ചുമത്തുക എന്നത്. എങ്കിൽ മാത്രമേ യഥാർത്ഥ പരാതിക്കാരുടെ പ്രശ്നങ്ങൾ പരിഹരിക്കാൻ കോടതികൾക്ക് സമയം കണ്ടെത്താൻ കഴിയൂ.

യഥാർത്ഥ സങ്കടങ്ങളുമായി വരുന്ന പൗരന്മാർക്ക് കോടതിവാതിലുകൾ തുറന്നുകിട്ടണമെങ്കിൽ ഇത്തരം പിഴകൾ ചുമത്തേണ്ടത് അനിവാര്യമാണ്. അല്ലെങ്കിൽ, അർഹതയില്ലാത്ത കേസുകളുടെ ആധിക്യം കാരണം അർഹതപ്പെട്ടവർക്ക് നീതി നിഷേധിക്കപ്പെടും. അത്തരമൊരു സാഹചര്യം ഉണ്ടാകാൻ അനുവദിക്കരുത്. അതിനാൽ, നിയമരൂപങ്ങളെ നീതി തോൽപ്പിക്കാനോ വൈകിപ്പിക്കാനോ ഉപയോഗിക്കുന്നവർ നിയമവ്യവസ്ഥയെ ചൂഷണം ചെയ്യുന്നില്ലെന്ന് ഉറപ്പാക്കേണ്ടത് കോടതികളുടെ വെറും വിവേചനാധികാരമല്ല, മറിച്ച് കടമയും ബാധ്യതയുമാണ്. അടിസ്ഥാനരഹിതമായ കേസുകളെ ഇതേ രീതിയിൽ നേരിടാൻ ഞങ്ങൾ എല്ലാ കോടതികളോടും നിർദ്ദേശിക്കുന്നു."

(ഊന്നൽ നൽകിയിരിക്കുന്നു)

21. അതിനാൽ, ആർബിട്രേറ്റർക്ക് മുൻപാകെ വിജയിച്ച കക്ഷിക്ക് ഈ തത്വം (മാതൃകാപരമായ പിഴ ചുമത്തുക എന്നത്) പ്രയോഗിക്കാൻ എപ്പോഴും അവകാശമുണ്ട്. കൂടാതെ, ഒരു അവകാശവാദം അടിസ്ഥാനരഹിതമാണെന്ന് കണ്ടാൽ മാതൃകാപരമായ പിഴ ചുമത്തിക്കൊണ്ട് അത് തള്ളിക്കളയാൻ ആർബിട്രേറ്റർക്ക് അധികാരവുമുണ്ട്.

22. അടിസ്ഥാനരഹിതമായ വ്യവഹാരങ്ങളുമായി കോടതിയെ സമീപിക്കുമ്പോൾ ശിക്ഷാനടപടിയെന്ന നിലയിലുള്ള നഷ്ടപരിഹാരം ചുമത്താമെന്ന് **ജനറൽ മോട്ടോഴ്സ് (ഇന്ത്യ) പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ് v അശോക് രമ്നിക് ലാൽ *തോലത്ത്*** *(2015)* 1 SCC 429 എന്ന വിധിന്യായത്തിൽ ഈ കോടതി നിരീക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. കോടതി ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചു:

"16. ശിക്ഷാനടപടിയെന്ന നിലയിലുള്ള നഷ്ടപരിഹാരം അനുവദിച്ചുകൊണ്ട് നാഷണൽ കമ്മീഷൻ രേഖപ്പെടുത്തിയ കണ്ടെത്തലിന്റെ ശരിതെറ്റുകൾ ഞങ്ങൾ പരിശോധിക്കുന്നു. അതിന് മുൻപായി, നേരിട്ട് ഹാജരായ പരാതിക്കാരൻ സമർപ്പിച്ച രേഖാമൂലമുള്ള വാദങ്ങളിൽ പല ചോദ്യങ്ങളും ഉന്നയിച്ചിട്ടുണ്ട്. തങ്ങൾ വിറ്റ വാഹനങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള ലാഭവിഹിതം അപ്പീൽ വാദി (ജനറൽ മോട്ടോഴ്സ്) ബോധിപ്പിക്കണം എന്നതായിരുന്നു അതിലൊന്ന്. തർക്കവിഷയമായ വാഹനം അപ്പീൽ കക്ഷിക്ക് തന്നെ തിരികെ നൽകാൻ ഉത്തരവായിട്ടുള്ളതാണ്, അതിൽ പരാതിക്കാരന് മറ്റ് അവകാശവാദങ്ങളൊന്നുമില്ല. അതിനാൽ ഈ വാദത്തിൽ യാതൊരു കഴമ്പുമില്ല. 100 കോടി രൂപയുടെ അധിക ശിക്ഷാ നഷ്ടപരിഹാരവും, തന്നെ ഈ കോടതിയിലേക്ക് വലിച്ചിഴച്ചതിന് പ്രത്യേക നഷ്ടപരിഹാരവും വേണമെന്ന പരാതിക്കാരന്റെ മറ്റ് വാദങ്ങളും പരിഗണന അർഹിക്കുന്നില്ല; കാരണം ഇവയൊന്നും തന്നെ അദ്ദേഹം സമർപ്പിച്ച ആദ്യ പരാതിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. മാത്രവുമല്ല,

ഒരു കേസ് അടിസ്ഥാനരഹിതമാണെന്ന് കണ്ടെത്തിയാൽ അല്ലാതെ, വെറുതെ കോടതിയെ സമീപിച്ച എന്ന കാരണത്താൽ ഒരു കക്ഷിയെയും ശിക്ഷാനടപടിയായുള്ള നഷ്ടപരിഹാരം നൽകാൻ ശിക്ഷിക്കാനാവില്ല."

23. ഈ കേസിലൂടെ (ജനറൽ മോട്ടോഴ്സ് കേസ്) സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട സുപ്രധാന തത്വം ഇതാണ്: ഒരാൾ ആരംഭിച്ച നിയമനടപടി അടിസ്ഥാനരഹിതമാണെന്ന് ആദ്യം കണ്ടെത്താതെ, മാതൃകാപരമായ പിഴയോ ശിക്ഷാനടപടിയായുള്ള നഷ്ടപരിഹാരമോ ചുമത്താൻ കഴിയില്ല. അതിനാൽ, ക്ലെയിം തുകയുടെ 10% 'ഡെപ്പോസിറ്റ്-അറ്റ്-കോൾ' ആയി നൽകണം എന്ന നിബന്ധനയ്ക്ക് അടിസ്ഥാനരഹിതമായ ക്ലെയിമുകൾ തടയുന്നതുമായി യാതൊരു നേരിട്ടുള്ള ബന്ധവുമില്ല. കാരണം, ആർബിട്രേഷൻ നടപടികളുടെ തുടക്കത്തിൽ തന്നെ ഇത് എല്ലാ ക്ലെയിമുകൾക്കും (അത് ന്യായമായാലും അല്ലാതായാലും) ഒരേപോലെ ബാധകമാണ്. ഒരാൾ ഉന്നയിച്ച അവകാശവാദം അടിസ്ഥാനരഹിതമാണോ എന്ന് പരിശോധിക്കുന്നതിന് മുൻപുതന്നെ ഈ 10% നിക്ഷേപം നൽകേണ്ടി വരുന്നു. ഇത്തരമൊരു നിബന്ധന നീതിരഹിതവും അന്യായവുമാണെന്നും, യുക്തിബോധമുള്ള ഒരാളും ഇതിനോട് യോജിക്കില്ലെന്നും വിലയിരുത്തുമ്പോൾ ഈ വശം കൂടി കണക്കിലെടുക്കേണ്ടതുണ്ട്. യഥാർത്ഥത്തിൽ, ഒരു ക്ലെയിം തള്ളിക്കളഞ്ഞു എന്നത് കൊണ്ട് മാത്രം അത് അടിസ്ഥാനരഹിതമാകണമെന്നില്ല. മൂന്ന് ആർബിട്രേറ്റർമാർ ഉള്ള കേസുകളിൽ ഭൂരിപക്ഷ വിധി എന്നും ന്യൂനപക്ഷ വിധി എന്നും രണ്ട് വ്യത്യസ്ത നിഗമനങ്ങൾ ഉണ്ടാകാറുണ്ട്. കേസിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങൾ പരിശോധിച്ചാണ് ക്ലെയിം അനുവദിക്കുകയോ തള്ളുകയോ ചെയ്യുന്നത് എന്ന് ഇത് വ്യക്തമാക്കുന്നു. കൂടാതെ, ഒരു ക്ലെയിം ശരിയാണെന്ന് കണ്ടെത്തിയാൽ പോലും നിക്ഷേപിച്ച തുക മുഴുവനായി വിജയിച്ച കക്ഷിക്ക് തിരികെ ലഭിക്കണമെന്നില്ല. ഉദാഹരണത്തിന്, ഒരു കരാർ നിയമവിരുദ്ധമായി റദ്ദാക്കിയതിനെതിരെ ഒരാൾ ഒരു കോടി രൂപ നഷ്ടപരിഹാരം ചോദിക്കുന്നു എന്ന് കരുതുക. റദ്ദാക്കിയത് നിയമവിരുദ്ധമാണെന്ന് ആർബിട്രേറ്റർ കണ്ടെത്തുകയും, എന്നാൽ 10 ലക്ഷം രൂപ മാത്രം നഷ്ടപരിഹാരം അനുവദിക്കുകയും ചെയ്താൽ, നിക്ഷേപിച്ച തുകയുടെ പത്തിലൊന്ന് മാത്രമേ കരാറുകാരന് തിരികെ ലഭിക്കൂ. ആർബിട്രേഷനിൽ തോറ്റ കക്ഷിക്ക്, കരാറുകാരൻ നിക്ഷേപിച്ച തുകയുടെ പത്തിൽ ഒൻപത് ഭാഗവും കണ്ടുകെട്ടാൻ അവകാശമുണ്ടാകും—അവർക്കെതിരെയാണ് വിധി വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ പോലും! ഇത് ഈ നിബന്ധനയെ പൂർണ്ണമായും ഏകപക്ഷീയമാക്കുന്നു. ഇത് അമിതമോ ആനുപാതികമല്ലാത്തതോ എന്ന് മാത്രമല്ല, ആർബിട്രേഷനിൽ തോറ്റ കക്ഷിക്ക് പോലും നിക്ഷേപം കൈക്കലാക്കാൻ അവസരം നൽകുന്ന തികച്ചും അന്യായമായ ഒരു ഫലത്തിലേക്ക് ഇത് നയിക്കുന്നു.

24. കൂടാതെ, ആർബിട്രേഷൻ എന്നത് തർക്കങ്ങൾ പരിഹരിക്കാനുള്ള സുപ്രധാനമായ ഒരു ബദൽ മാർഗ്ഗമാണെന്നത് സുസ്ഥിരമായ നിയമമാണ്. കോടതികളിലെ കേസുകളുടെ ആധിക്യവും വ്യവഹാരങ്ങൾക്കുള്ള വലിയ ചെലവും കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ ഇത് പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കപ്പെടേണ്ടതുണ്ട്. നിക്ഷേപം വേണമെന്ന ഏതൊരു നിബന്ധനയും തീർച്ചയായും ഈ പ്രക്രിയയ്ക്ക് ഒരു തടസ്സമായി മാറും. മാത്രവുമല്ല, വലിയ തുകകൾ ക്ലെയിം ചെയ്യുമ്പോൾ അതിന്റെ 10% എന്നത് ഒരു സിവിൽ കോടതിയിൽ കേസ് ഫയൽ ചെയ്യാൻ ആവശ്യമായ കോടതി ഫീസിനേക്കാൾ വലിയ തുകയായി മാറുന്നത് എളുപ്പത്തിൽ ഊഹിക്കാവുന്നതേയുള്ളൂ. **സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ജമ്മു കശ്മീർ v. ദേവ് ദത്ത് പണ്ഡിറ്റ് (1999)** 7 SCC 339

എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്:

"23. കോടതികളിലെ കേസുകളുടെ ആധിക്യവും വ്യവഹാരങ്ങൾക്കുള്ള ഭാരിച്ച ചെലവും കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, ആർബിട്രേഷൻ എന്നത് പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കപ്പെടേണ്ട സുപ്രധാനമായ ഒരു ബദൽ തർക്കപരിഹാര മാർഗ്ഗമാണ്. ആർബിട്രേഷൻ പ്രക്രിയയിലൂടെ തങ്ങളുടെ തർക്കങ്ങൾ വേഗത്തിൽ പരിഹരിക്കപ്പെടുമെന്ന് പൊതുജനങ്ങൾക്ക് വിശ്വാസം വരണമെങ്കിൽ ഇതിനെ തികഞ്ഞ ഗൗരവത്തോടെ കാണേണ്ടതുണ്ട്. ഈ കേസിൽ സംഭവിച്ചത് ഒഴിവാക്കപ്പെടേണ്ട വൈരുദ്ധ്യാത്മകമായ ഒരു സാഹചര്യമാണ്. കരാർ തുക ആകെ 12,23,500 രൂപയാണ്. കരാറുകാരൻ 50 ശതമാനത്തിൽ താഴെ മാത്രം പണി പൂർത്തിയാക്കിയപ്പോൾ കരാർ റദ്ദാക്കി. അയാൾക്ക് 5,71,900 രൂപ നൽകിയിട്ടുണ്ട്. വകുപ്പ് 20 പ്രകാരമുള്ള ഹർജിയിൽ അയാൾ 39,47,000 രൂപയുടെ ക്ലെയിം ഉന്നയിക്കുന്നു, ആർബിട്രേറ്റർക്ക് മുൻപാകെ എത്തുമ്പോൾ ഇത് 63,61,000 രൂപയായി ഉയർത്തുന്നു. അവസാനം അയാൾക്ക് 20,08,000 രൂപയും 10% പലിശയും 18% പിഴപ്പലിശയും ലഭിക്കുന്നു. ഇത്തരം ആർബിട്രേഷനുകൾ പരിഹാസവിഷയമായി മാറുകയും ആർബിട്രേഷൻ എന്ന സംവിധാനത്തിന് തന്നെ ചീത്തപ്പേരുണ്ടാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ക്ലെയിമുകൾ ഇത്തരത്തിൽ അമിതമായി പെരുപ്പിച്ചു കാട്ടുമ്പോൾ, എതിർകക്ഷിക്ക് വലിയ തുക കോടതിച്ചെലവ് അനുവദിക്കുക മാത്രമല്ല, ഇത്തരം പെരുപ്പിച്ച ക്ലെയിമുകൾ ഉന്നയിക്കുന്ന കക്ഷിക്ക് കോടതിച്ചെലവ് നിഷേധിക്കുകയും വേണം. അതിനാൽ ജമ്മു കശ്മീർ സർക്കാരിനെതിരെ കരാറുകാരന് അനുകൂലമായി നൽകിയ 7500 രൂപയുടെ കോടതിച്ചെലവ് ഞങ്ങൾ റദ്ദാക്കുന്നു."

(ഊന്നൽ നൽകി)

25. തർക്കങ്ങൾ വേഗത്തിലും ഫലപ്രദമായും കുറഞ്ഞ ചെലവിലും തീർപ്പാക്കുക എന്നതാണ് ആർബിട്രേഷന്റെ പ്രാഥമിക ലക്ഷ്യമെന്ന് ഈ കോടതിയുടെ നിരവധി വിധിന്യായങ്ങൾ ആവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ട്. **സെൻട്രോട്രേഡ് മിനറൽസ് & മെറ്റൽ ഇൻക് v. ഹിന്ദുസ്ഥാൻ കോപ്പർ ലിമിറ്റഡ്** *(2017)* 2SCC 228 എന്ന കേസിൽ കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു:

"39. *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ v യു.പി. സ്റ്റേറ്റ് ബ്രിഡ്ജ് കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡ് (2015) 2 SCC 52]* എന്ന കേസിൽ, ["ആർബിട്രേഷൻ ആൻഡ് കൺസീലിയേഷൻ നിയമവും പ്രയോഗവും – ഒ.പി. മൽഹോത്ര (സീനിയർ അഡ്വക്കേറ്റ് മിസ്. ഇന്ദു മൽഹോത്ര പരിഷ്കരിച്ച മൂന്നാം പതിപ്പ്)" ആർബിട്രേഷൻ നിയമത്തിന് നാല് അടിസ്ഥാന തൂണുകൾ ഉണ്ടെന്ന നിരീക്ഷണം ഈ കോടതി അംഗീകരിച്ചു. റിപ്പോർട്ടിലെ 16-ാം ഖണ്ഡികയിൽ ഇപ്രകാരം രേഖപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു:

'16. ഒന്നാമത്തെ തൂണിലെ ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ട തത്വം എന്നത് ആർബിട്രൽ ട്രൈബ്യൂണലിലൂടെയുള്ള നീതിയുക്തവും വേഗത്തിലുള്ളതും കുറഞ്ഞ ചെലവിലുള്ളതുമായ വിചാരണ എന്നതാണ്. അനാവശ്യമായ കാലതാമസമോ ഭാരിച്ച ചെലവോ ആർബിട്രേഷന്റെ ലക്ഷ്യത്തെത്തന്നെ തകർക്കും. ശ്രദ്ധേയമായ മറ്റൊരു കാര്യം, ഈ നിയമം അംഗീകരിക്കുന്ന രണ്ടാമത്തെ തത്വം നടപടിക്രമങ്ങൾ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിൽ കക്ഷികൾക്കുള്ള സ്വയംഭരണാധികാരമാണ്. ഇതിനർത്ഥം, ആർബിട്രേഷൻ കരാറിൽ കക്ഷികൾ സമ്മതിച്ചിട്ടുള്ള പ്രത്യേക നടപടിക്രമങ്ങൾ ഉണ്ടെങ്കിൽ, പൊതുവേ അത് പാലിക്കപ്പെടണം എന്നാണ്.'"

(ഊന്നൽ നൽകി)

26. സമാനമായ രീതിയിൽ, **യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ v വരീന്ദര കൺസ്ട്രക്ഷൻസ് ലിമിറ്റഡ്** (2018) 7 SCC 794 എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം നിരീക്ഷിച്ചു:

"12. തർക്കങ്ങളിൽ വേഗത്തിലും ഫലപ്രദമായും കുറഞ്ഞ ചെലവിലും അന്തിമമായ ഒരു തീർപ്പിലെത്തുക എന്നതാണ് ആർബിട്രേഷന്റെ പ്രാഥമിക ലക്ഷ്യം. ആർബിട്രേഷൻ സംബന്ധിച്ച നിയമങ്ങൾ നിയന്ത്രിക്കുന്നതിനായി നിയമനിർമ്മാണ സഭ 1996-ലെ ആർബിട്രേഷൻ ആൻഡ് കൺസീലിയേഷൻ ആക്ട് കൊണ്ടുവന്നു. ആർബിട്രേഷൻ പ്രക്രിയ കൂടുതൽ ഫലപ്രദമാക്കുന്നതിനായി, ആർബിട്രേഷന് വിധേയമായ കാര്യങ്ങളിൽ കോടതികളുടെ ഇടപെടൽ നിയമനിർമ്മാണ സഭ പരിമിതപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ഈ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 5, കോടതികളുടെ ഇടപെടലിനെ ഒരു പരിധിവരെ പ്രത്യേകമായി

നിയന്ത്രിക്കുന്നു. മറ്റൊരു വിധത്തിൽ പറഞ്ഞാൽ, ഈ നിയമത്തിൽ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുള്ള അസാധാരണ സാഹചര്യങ്ങളിൽ മാത്രമേ ആർബിട്രേഷന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്ന തർക്കങ്ങളിൽ ഇടപെടാൻ കോടതിക്ക് അവകാശമുള്ളൂ. അത്തരം ഇടപെടലുകൾ സാഹചര്യത്തിനനുസരിച്ച് ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾക്ക് മുൻപോ, നടപടികൾക്കിടയിലോ അല്ലെങ്കിൽ ശേഷമോ ആകാം. ചുരുക്കത്തിൽ, ഏതെങ്കിലും ഒരു കക്ഷിക്ക് അനീതി സംഭവിക്കുന്നു എന്ന് കണ്ടാൽ അല്ലാതെ ആർബിട്രേഷൻ വിഷയങ്ങളിൽ കോടതി ഇടപെടാൻ പാടുള്ളതല്ല."

27. ആർബിട്രേഷൻ നടപടികൾ ആരംഭിക്കുന്നതിൽ നിന്ന് ഒരു കക്ഷിയെ 10% മുൻകൂർ നിക്ഷേപം വഴി തടയുന്നത് ആർബിട്രേഷൻ പ്രക്രിയയെ നിരാശപ്പെടുത്തും. ഇത് കോടതികളിലെ കേസുകളുടെ തിരക്ക് കുറയ്ക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തിന് വിരുദ്ധമാണ്. കൂടാതെ ഇത് ആർബിട്രേഷൻ പ്രക്രിയയെ ഫലശൂന്യവും ചെലവേറിയതുമാക്കി മാറ്റുകയും ചെയ്യും.

28. മേൽപ്പറഞ്ഞ എല്ലാ കാരണങ്ങളാലും, ടെൻഡർ വിജ്ഞാപനത്തിലെ വ്യവസ്ഥ 25(viii) ഞങ്ങൾ റദ്ദാക്കുന്നു. ഈ നിബന്ധന വ്യവസ്ഥ 25-ന്റെ മറ്റ് ഭാഗങ്ങളിൽ നിന്ന് വേർപെടുത്താൻ കഴിയുന്ന ഒന്നായതുകൊണ്ട്, അത് വ്യവസ്ഥ 25-ന്റെ ബാക്കി ഭാഗങ്ങളെ ബാധിക്കില്ല. ഹൈക്കോടതിയുടെ വിധിന്യായം കോടതി റദ്ദാക്കുകയും അപ്പീൽ അനുവദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

നിധി ജെയിൻ

അപ്പീൽ അനുവദിച്ചു.